

Nr. 1 - 2025

Norsk Numismatisk Tidsskrift

En praktmynt fra Christian IV

Det er vel kjent at det ofte ikke er lett å skille mellom mynt og medalje. Og det gjør det ikke enklere og at også finnes en tredje litt diffus kategori som kalles praktmynt, og som omtales her.

Det finnes en stor medaljelignende pregning fra Christian IV med Galster-nummer 74. Den har en diameter på 64 mm og viser kongen til hest på den ene siden med et lite byportrett nederst og et kronet portrett av kongen med elefantordenen omgitt av provinsvåpnene på den andre siden. Galster skriver at det ikke er kjent i hvilken anledning den er preget. Den er eiendommelig, fortsetter han, ved at den bærer kongens bilde på begge sider, og at det kan se ut som det er to forsider som tilfeldigvis er slått sammen til én medalje.

Figur 1: Galster 74.

I Beskrivelsen fra 1791 heter det også at det er uvisst i hvilken anledning G.74 er preget, men at byportrettet viser København, og at stilen på kronen og elefanten i elefantordenen forteller at den må være preget etter 1627, kanskje til tronfølgeren prins Christians bryllup i 1634. Men da er det ganske merkelig at det ikke finnes noe ved medaljen som viser til prins Christian eller bryllupet.

Jeg tror at bakgrunnen er en annen, og at det faktisk heller ikke er en medalje som er laget til minne om en eller annen begivenhet. Kaster man et blick på svenske mynter og medaljer på denne tiden, blir man fort oppmerksom på noe som kalles en praktmynt preget i 1632 og 1633. Den viser kong Gustav II Adolf på en hest i galopp mot venstre med kommandostav i høyre hånd. Omskriften gjengir kongens navn og tittel, og nederst er det et byportrett. På den andre siden er tretti provinsvåpen gjengitt i en sirkel med en krone øverst og riksvåpenet i midten med dekorative elementer rundt.

Figur 2: Den svenske praktmynten. Hildebrand 174 og 175.

Likheten med G.74 er slående. Den danske hesten beveger seg til høyre og i roligere tempo enn den svenske, men ellers er motivet på denne siden temmelig likt, bortsett fra at byportrettet er betydelig mindre. På den andre siden er den eneste forskjellen at det bare er 14 danske provinsvåpen, og at riksvåpenet i midten er byttet ut med et portrett av Christian IV. Det kan derfor ikke være tvil om at G.74 er en etterligning etter den svenske praktmynten fra 1632-33. Den skulle sikkert kaste glans over Christian IV på samme måte som den svenske praktmynten når det gjaldt Gustav II Adolf.

Sverige hadde en tradisjon fra begynnelsen av 1600-tallet med praktmynter i valører som 20 mark og multipler av dalere samt tilsvarende gullmynter. Praktmyntene fra 1632/33 er klassifisert som 2-, 3- og 4-dalere, og vekten stemmer brukbart med noen grams avvik. Praktmynter var mindre utbredt i Danmark, men det finnes to udaterte

breddalere fra Christian IV, og også her er kongen til hest og provinsvåpnene blant motivene. I Hedes katalog er breddalerne klassifisert som henholdsvis 1- , 1½-, 2- og 3-speciedaler, men Hede skriver at vekten ikke er nøyaktig.

G.74 er kjent 10-12 eksemplarer, og de fleste veier 71-82 gram og to henholdsvis 101 og 105 gram. De synes dermed ikke å ha vært noen tydelige multipler av dalere.

Breddalerne har neppe vært alminnelig brukt som mynt, skriver Hede, men har vært brukt som gavemynt, eller har blitt preget for privatfolk for å bevare sølv i landet som en parallell til de tyske løserne. Det gjelder sikkert også for G.74.

Litteratur:

- *Beskrivelsen fra 1791*, København 1791.
- Georg Galster: *Danske og norske Medailler og Jetons ca. 1533 – ca. 1788*, København 1936.
- Holger Hede: *Danmark og Norges mønter 1541 – 1814 – 1970*, København 1971.
- Roberto Delzanno: , del 1, 1521–1697, Älvsjö 2024.